Maiju Mäki

Onerva salapoliisina

Sisällys

Tylsät pihatyöt
Ruoat on varastettu!
Veriset tassunjäljet
Takkuinen niiskuttaja
Hyvitystä pihatöillä

Oheistehtävät

JULKAISIJA: Oppimateriaalikeskus Opike, Kehitysvammaliitto ry • Linnoitustie 2 B, 02600 Espoo
puh. (09) 3480 9350 • opike@kvl.fi • www.opike.fi • Kuvat: Tiia Lehto

© 2023 Kehitysvammaliitto ry

Tylsät pihatyöt

Syksyn ruska oli kauneimmillaan.
Puiden lehdissä loisti kaunis syysväri.
Onerva Orava oli pihatöissä.
Hän oli luvannut auttaa äitiään
lehtien haravoinnissa.
Haravoinnin lisäksi
Onerva keräsi käpyjä ja tammenterhoja.
Ruokaa piti kerätä varastoihin talvea varten.

Monissa oravaperheissä
olivat meneillään samat puuhat.
Kaikki oravalapset auttoivat vanhempiaan
talven tuloon valmistautumisessa.
Talvivarastojen piti olla täynnä
ennen ensilumen satamista.

Onervaa ei kuitenkaan
oikein huvittanut siivota pihaa,
eikä kerätä käpyjä.
Se oli hänestä tylsää.
Hän olisi mieluummin
leikkinyt kavereidensa kanssa.
Onervan valituksista huolimatta
äiti patisti hänet pihalle töihin.

Onerva laahusti pihalle ja alkoi
laiskasti kerätä tammenterhoja.
Kun kori oli täynnä, hän tyhjensi sen
neljänteen talvivarastoon.
Se oli puolillaan ruokaa.
Muut varastot olivat jo täynnä.

Talvivarastoja oli yhteensä neljä,
varmuuden vuoksi.
Jos joku niistä tuhoutuisi,
ruokaa jäisi vielä muihin varastoihin.

Kun tammenterhot oli kerätty,
Onerva keräsi vielä kuusenkäpyjä.
Hän hyppeli oksalta toiselle,
ja kori täyttyikin nopeasti.
– Huh, hengähti Onerva itsekseen.
Täysi käpykori painoi paljon.

Pian aamupäivä oli vierähtänyt
ja oli ruoka-aika.
Onerva keräsi vielä viimeiset kävyt koriinsa.
Parin päivän päästä viimeinenkin varasto
olisi täynnä.
Sitten Onervalla olisi taas
aikaa leikkiä ystäviensä kanssa.

Äiti oli tehnyt Onervan herkkuruokaa,
tammenterhopataa.
Jälkiruuaksi hän oli leiponut pähkinäkakun.
– Kyllä kannatti olla ahkera,
Onerva tuumasi rouskutellessaan ruokaa.

Ruokailun jälkeen Onervan vatsa oli pullollaan.
Hän päätti käydä hetkeksi ruokalevolle.
Onerva nukahti tyytyväisenä ja
näki unia tammenterhoista.

Ruoat on varastettu!

Nokosilta herättyään
Onerva haukotteli ja venytteli häntäänsä.
Äkkiä hänen mielensä täytti huoli:
olihan hän muistanut laittaa
ruokavaraston oven kiinni?
Onerva päätti lähteä tarkistamaan,
oliko varaston ovi varmasti hyvin suljettu.

Varaston luo saapuessaan Onerva huomasi heti,
että ovi oli kuin olikin kummallisesti raollaan.
Kurkistaessaan sisälle
Onerva ei ollut uskoa silmiään.
Ainakin puolet kävyistä ja
tammenterhoista oli poissa!
– Mitä ihmettä, Onerva päivitteli.
Hän juoksi takaisin kotiin äidin luokse
ja kertoi mitä oli tapahtunut.

Äiti selitti:
– Syksy tuo joskus tullessaan varkaita.
Kaikki oravat eivät viitsi nähdä vaivaa
ja kerätä omia ruokavarastojaan.
Jotkut vain odottavat,
että muiden oravien varastot tulevat täyteen.
Sitten he varastavat ruuat itselleen.

© Oppimateriaakeskus Opike 2023

– Mutta eihän se ole reilua!
Onerva huudahti vihaisena.
– Minä kyllä nappaan varkaat,
hän päätti.
Onerva juoksi ulos ennen kuin
äiti ehti sanoa mitään.

Veriset tassunjäljet

Onerva meni uudestaan varaston luo.
Hän tutki tarkkaan rikospaikkaa
löytääkseen vihjeitä varkaasta.
Äkkiä hän huomasikin,
että lattialla oli pieni veritahra.

– Ahaa! Varas on satuttanut itsensä,
Onerva tuumasi ja melkein arvasi
miten haaveri oli tapahtunut.
Varaston oven kynnyksessä
oli pystyssä vanha naula.
Se raapaisi tassun pohjaa,
jos sisääntulija ei osannut varoa sitä.

Verisiä tassunjälkiä löytyi myös
kynnyksen naulasta ja pihalta.
Onerva lähti seuraamaan niitä.
Kun hän oli oikein tarkkana,
löytyi lähistöltä aina uusi pieni tahra.

Onerva tunsi olevansa salapoliisi.
Hän seurasi jälkiä ja
päätyi lahonneen männyn luo.
Männyn juurella oli iso kolo,
joka johti maan alle.

Onerva raotti varovasti vanhaa ovea.
– Täällä! Onerva huudahti
nähdessään tutut suuret kävyt ja terhot.
Onervan ja äidin keräämät ruoat
olivat yhdessä isossa kasassa
pimeän kolon perällä.
Onerva tunnisti ne omikseen,
sillä heidän pihallaan kasvoivat
korttelin suurimmat kävyt ja terhot.

Täällä varastettu ruoka siis oli.
Mutta miten Onerva löytäisi varkaan?
Hän päätti jäädä odottamaan
ja piiloutui männyn taakse.

Takkuinen niiskuttaja

Ilta hämärtyi, ja Onervaa väsytti jo.
Hän kuvitteli, millainen varas olisi.
– Jos se olisi suuri ja pelottava,
silloin ei kannattaisi tulla ulos piilosta,
Onerva pohti.

Oli jo melko pimeää, kun läheltä kuului rapinaa.
Joku lähestyi mäntyä.
Onerva pidätti hengitystään.
Tulija niiskutti.
Onerva kurkisteli puun takaa.

Pian pieni niiskuttava hahmo
nilkutti puun koloon.
Onerva rohkaisi mielensä
ja meni varkaan perässä sisälle.

– Mitäs puuhaat?
Onerva kysyi samalla kun yllätti varkaan.
Säikähtänyt varas käännähti ympäri.
Samalla täysi ruokasäkki
putosi varkaan olalta.
Kaatuneesta säkistä vieri ulos
tutun näköisiä tammenterhoja.

Varas oli pieni oravapoika,
jolla oli takkuinen turkki.
Hän itkeä tuhersi.
Kun varas huomasi jääneensä kiinni,
hän lysähti polvilleen maahan
ja alkoi itkeä ääneen.
– Voi ei. Ei tästä tule mitään,
hän vaikeroi.

Salaperäinen rosvo ei ollut
suuri eikä pelottava,
vaan pieni onneton oravanpoikanen.
Suuttumus Onervan sisällä
muuttui sääliksi.

© Oppimateriaakeskus Opike 2023

Onerva istuutui oravanpojan viereen
ja kysyi huolestuneena:
– Kerropas minulle, miksi oikein varastit
käpyni ja tammenterhoni?
Miksi itket? Mikä sinun nimesi on?

– Nimeni on Pekka, orava aloitti.
– Äitini on ollut jo kauan sairaana.
Minun on pitänyt yksin huolehtia
kaiken ruuan keräämisestä talven varalle,
koska äiti ei jaksa.
Kohta tulee talvi.
Tuntuu, etten ehdi kerätä tarpeeksi ruokaa yksin.
Kaikki päivät menevät ruuan etsimiseen.
Iltaisin olen ihan väsynyt.

Pekka jatkoi selitystään:
– Kun olin hakemassa äidille lääkettä,
näin matkan varrella täyden ruokavarastosi.
Huomasin, että varaston ovi oli jäänyt raolleen.
Silloin houkutus kävi liian suureksi.
Tiedän kyllä, että varastaminen on väärin.
Mutta tuntui, että mitään muuta keinoa
ei enää ollut!
Lähtiessäni satutin vielä jalkani naulaan,
ja nyt siihen sattuu hirveästi.
Haavasta vuotaa verta ja sitä kirvelee.
Äidille en uskaltanut kertoa mitään.
Hän oli niin huojentunut, kun lupasin,
että kohta ruokaa riittää koko talveksi.

Onerva kuunteli ja pohti samalla
pienen Pekka-rukan tilannetta.
Ei ole helppoa kerätä yksin
koko talven ruokavarastoa.
Onerva tiesi, kuinka raskasta se oli.
Hän päättikin torujen sijaan auttaa Pekkaa.

Hyvitystä pihatöillä

Onerva vei Pekan kotiinsa.
Pekkaa hieman pelotti mennä Onervalle,
sillä hän ajatteli, että
Onervan äiti antaisi hänen kuulla kunniansa.

Onerva esitteli äidilleen käpyvarkaan.
Ennen kuin äiti ehti torua Pekkaa,
Onerva kertoi Pekan hankalasta tilanteesta.
Äidin kasvoille tuli lempeä ilme.

Onervan äiti pyysi Pekkaa istumaan.
– Hoidetaan ensin tuo haava kuntoon,
äiti päätti.
Hän puhdisti haavan ja
kääri siihen puhtaan siteen suojaksi.
– Kyllä se siitä paranee,
äiti sanoi kun haava oli hoidettu.
Pekka tunsi heti olonsa paremmaksi.

Onerva sanoi, että hänen mielestään
Pekan pitäisi hyvittää tekonsa.
Onervan äiti oli samaa mieltä.
Onerva kertoi Pekalle, miten hän itsekin oli
hyvittänyt tekonsa sen jälkeen, kun oli
kerran varastanut sorsaemolta munan.
Onerva oli silloin auttanut sorsaäitiä
poikasten hoitamisessa.

Onerva ehdotti, että Pekka auttaisi
nyt puolestaan heitä pihatöissä:
– Iso piha pitää haravoida ennen lumen tuloa.
Siinä on paljon työtä,
enkä minä pidä haravoinnista.
Pihatöillä voisit hyvittää tekosi.

Onerva jatkoi:
– Voit pitää ruuatkin, yhdellä ehdolla:
sillä, että autat minua myös lumitöissä talvella.
Inhoan niitäkin!
Näin me kummatkin auttaisimme toisiamme.
Meidän pihallamme riittää ruokaa
ja tekemistä kahdellekin perheelle,
Onerva lopetti puheensa ja
jäi katsomaan Pekkaa.

Pekka oli helpottunut ja onnellinen.
Hän pyysi anteeksi Onervalta ja Onervan äidiltä.
Pekka kertoi olevansa oikeasti kiltti ja reipas poika.
Epätoivoinen tilanne vain oli tehnyt hänestä varkaan.
Pekka vannoi, ettei enää koskaan varastaisi.
Hän lupasi, että jos jatkossa tarvitsisi apua,
hän rohkenisi pyytää sitä ajoissa.

© Oppimateriaakeskus Opike 2023

Oheistehtävät

Tavoitteet

Harjoitusten tavoitteena on ***ajattelutoimintojen*** (muistaminen, päättely, syy-seuraus jne.), ***kielellisten ja sosiaalisten taitojen*** kehittäminen vuorovaikutuksellisen ja toiminnallisen työskentelytavan avulla. Tavoitteena on myös ***luovaan toimintaan ja motorisiin harjoituksiin*** innostaminen tarinasta syntyneiden mielikuvien avulla. Lisäksi harjoitellaan tunteiden tunnistamista ja toisen asemaan asettumista.

Käsitteiden tunnistaminen

Ennen kuin aloitat tarinan lukemisen, tarkista että kaikki lapset tietävät mitä tarkoittaa: ruska, tammenterho, varas, napata, rikospaikka, haaveri, salapoliisi, laho, niiskuttaa, sääliä, houkutus, torua, kuulla kunniansa, hyvittää tekonsa ja epätoivoinen.

Lukemistavat

Aikuinen lukijana: Voit lukea koko tarinan läpi yhdellä kerralla tai rytmittää lukemista väliotsikoiden avulla pienempiin kokonaisuuksiin. Tarinan aikana voit tehdä kysymyksiä, joiden avulla saat selville lasten kuullun ymmärtämisen ja muistamisen taidot.
Lapsi lukijana: Lapset voivat lukea tarinan itsekseen tai pareittain. Aloitteleva lukija voi lukea esimerkiksi yhden luvun päivässä, jolloin lukemista ei tule liian paljon yhdellä kertaa.

Parityöskentelyssä toinen lukee ja toinen kuuntelee. Tarina on jaettu väliotsikoiden avulla pieniin osiin, jolloin vuoron vaihto on helppoa.

Jos kuuntelijan roolissa pysyminen on vaikeaa, saattaa korva-kortin näkyvissä pitäminen auttaa kuuntelijaa muistamaan oma tehtävänsä. Vastaavasti lukijalla on kirja-kortti. Kortit voi tehdä itse pahvista johon toiseen liimataan tai piirretään korvan kuva ja toiseen kirjan kuva.

Kerro tarinan pääjuoni ja/tai opetus

Lapsen on tärkeää oppia elämässään ***erottamaan olennaiset asiat epäolennaisista***. Taito löytää pääasia, ydin, tavoite tai opetus helpottaa kaikenlaisen informaation käsittelyä. Kun lapsi kertoo tiivistetysti tarinan juonen, hän paljastaa samalla omat kognitiiviset ja kielelliset taitonsa löytää tarinan pääkohdat ja opetus (erottaa olennaisen epäolennaisesta, päättelykyky), ymmärtää tarinan sisältöä ja juonenkulkua (kuullun ymmärtäminen) sekä palauttaa mieleen kuulemiaan asioita (muistaminen). Jos tarinan pääkohtien kertominen tuntuu vaikealta, pyydä lapsia kertomaan tarinan alku, keskikohta ja loppu.

Muistatko?

Valitse lasten taidoille sopivat kysymykset alla olevasta luettelosta.

Mitä Onerva teki pihalla?
Mikä vuodenaika tarinassa on meneillään?
Mitä Onerva olisi tahtonut tehdä pihatöiden sijaan?
Mitä ruokaa Onerva sai?

© Oppimateriaakeskus Opike 2023

Oheistehtävät

Kuinka monta ruokavarastoja oli?
Mitä Onerva huomasi ruokalevon jälkeen?
Missä varastetut ruoat olivat?
Milloin varas tuli varastolle?
Kuka varas oli?
Miksi hän oli varastanut ruokaa?
Mitä Onervan äiti teki Pekalle?
Mitä Onerva ehdotti Pekalle?
Mitä Pekka lupasi?

Päätteleminen ja syy-seuraus

Miksi Onervan piti tehdä paljon töitä?
Miksi ruokavarastoja oli niin monta?
Miten Onerva pääsi varkaan jäljille?
Mistä Onerva tunnisti saaliin omakseen?

Tunteiden tunnistaminen ja toisen asemaan asettuminen

Miksi Pekka narrasi äidilleen ruuan saannista?
Mitä Pekka teki väärin?
Mistä Onerva huomasi, että Pekalla ei ollut kaikki hyvin?
Kuvaile, miltä Pekasta tuntui.
Miltä Onervasta tuntui kun hän oli kuunnellut Pekkaa?

Kuuntele ja kuvittele

Tunnista äänet ja pohdi missä kohdassa tarinaa ääni voisi kuulua.

Milloin Onerva kuuli seuraavat äänet? Ihminen: Askeleet lumella tai askeleet lattialla
Missä Onerva kuuli seuraavan äänen? Koti: Vanha ovi

Tuottakaa ja keksikää itse ääniä (esim. itkua, voivottelua jne.), jotka liittyvät tarinan vaiheisiin ja arvuutelkaa niitä toisillanne.

Liittäminen omaan arkeen

Missä asioissa sinä autat äitiä tai isää?
Oletteko keskustelleet kotona toisten tavaroiden ottamisesta?
Oletko lainannut tai antanut omia tavaroitasi jollekin toiselle?
Voiko jossain tilanteessa ottaa ilman lupaa toisen omaisuutta?
Kerratkaa ryhmänne kanssa omat sääntönne toisen tavaran lainaamisesta ja ottamisesta.
Onko sinun täytynyt joskus hyvittää tekojasi?
Milloin olet viimeksi pyytänyt anteeksi tai antanut anteeksi?

© Oppimateriaakeskus Opike 2023

Oheistehtävät

Luova ilmaisu

Esittäkää tarina nukketeatterina, pöytäteatterina, pantomiimina tai näyttelemällä. Sopikaa kuka näyttelee Onervaa, Pekkaa ja Onervan äitiä. Voitte keksiä myös lisärooleja tarvittaessa. Pohtikaa yhdessä mitkä kohtaukset esitykseen otetaan (tarinan kiteyttäminen) ja niiden vuorosanoja.

Esittäkää pantomiimina yksin tai pienissä ryhmissä tarinaan liittyviä pysähtyneitä tilannekuvia tai kohtauksia. Sopikaa ryhmäläisten kanssa minkä tilanteen esitätte. Asettukaa kohtauksen vaatimiin asentoihin ja asetelmiin. Muokatkaa vaatetustanne tai ottakaa mukaan joitakin tilanteen vaatimia esineitä. Pysykää tilanteen vaatimissa asennoissa ja pyytäkää muita arvaamaan, mistä tilanteesta on kyse. Jos muut eivät arvaa mistä tilanteesta on kyse, joku voi käydä haastattelemassa paikallaan pysyviä esittäjiä kysymällä heiltä esimerkiksi: Kuka olet? Mitä teet? jne. Asetelma voi myös tarvittaessa lähteä liikkeelle ja esittäjät käyttää ääntään, jolloin arvaaminen helpottuu.

Piirtäkää tarinasta sarjakuva.

Ikuistakaa tarinan mieleenpainuvin kohtaus tai hahmo maalaamalla siitä kuva tai askartelemalla tai muovailemalla siitä kolmiulotteinen taideteos.

Sanataide

Kannusta lasta kertomaan oma tarina samantyylisestä aiheesta. Pyydä häntä kirjoittamaan tai piirtämään tarina paperille ja kertomaan se muille. Kirjoita tarina lapsen sanelemana paperille, jos lapsi ei itse osaa kirjoittaa.

Keksikää ja kirjoittakaa taikajuomareseptejä, joilla voidaan poistaa esimerkiksi sairaus, pelko, varastamisenhalu tai köyhyys. Entä mitä tarvitaan reseptiin, joka antaa rohkeutta, auttamistahtoa, terveyttä, pimeässä näkemisen taidon tai eläinten ”puheen” ymmärtämisen taidon? Luetelkaa reseptiin kuuluvat ainesosat (esim. 1 rkl kanelia, pussillinen kiukkuisuutta, 1 kpl lohikäärmeen silmä jne.). Keksikää ja kirjoittakaa ylös myös taikajuoman valmistusohjeet ja käyttöohjeet.

Tehkää etsintäkuulutusjuliste kadonneista kävyistä ja tammenterhoista. Julisteessa voi olla kuva varastetuista ruuista tai mahdollisesta varkaasta, löytöpalkkio, minne ilmoitetaan havainnot, missä nähty viimeksi ym.

Sensomotoriset harjoitukset

Kerätkää syksyn lehtiä, käpyjä, palloja tms. lattialta koriin tai pussiin niin kuin Onerva teki pihatöissä. Kuljettakaa kerätyt tavarat sovittuun paikkaan. Keräämisen voi ottaa viestinä, jossa joukkueiden tavoitteena on kerätä ensimmäisenä kori täyteen. Tavaroita voi kerätä myös varpailla.

© Oppimateriaakeskus Opike 2023

Oheistehtävät

Hiipikää äänettömästi musiikin tahdissa ympäri tilaa kuin karkaavat varkaat. Kun musiikki loppuu, menkää piiloon kokonaan tai sopikaa esimerkiksi, että jos laittaa kasvot huivin alle piiloon ja seisoo hiljaa paikoillaan, on näkymätön. Jatkakaa hiipimistä kun musiikki jatkuu. Yksi voi toimia Onervana, joka ilmestyy tilaan musiikin loputtua. Silloin kaikki varkaat tulisi pysyä hiljaa piiloissaan tai paikoillaan, kunnes Onerva poistuu paikalta. Onerva voi vaeltaa tilassa kauankin, jolloin hiljaa paikoillaan olemisen taito kehittyy. Onerva voi ottaa kiinni äänekkäät varkaat ja viedä pois.

Leikkikää tuttua leikkiä muunnoksella Kuka pelkää Onerva Oravaa? Yksi on Onerva ja muut varkaita. Onerva seisoo tilan keskellä ja huutaa ”Kuka pelkää Onerva Oravaa?” Tilan seinustalla seisovat varkaat huutavat ”En minä ainakaan!” ja yrittävät juosta tilan läpi. Onerva yrittää ottaa kiinni varkaita. Kiinni jääneet varkaat tulevat Onervan avuksi, kunnes kaikki varkaat ovat jääneet kiinni.

Jakakaa ryhmä kahteen osaan tai pareihin. ”Pekat” ovat satuttaneet jalkansa ja hyppivät yhdellä jalalla ympäri tilaa. Onervan ”äidit” lupaavat hoitaa jalan kuntoon. Pekat hyppivät äitien luo, jotka eivät kiireiltään heti pysähdy hoitamaan vaan juoksevat vähän aikaa Pekkoja karkuun. Lopulta äidit hoitavat Pekkojen jalkoja hieromalla ja silittämällä. Leikitään leikkiä niin kauan, kunnes kaikki ovat saaneet olla kummassakin roolissa ja kummatkin jalat on hoidettu.

Leikkikää Kim-leikkiä ja huomatkaa, mikä tavara katosi. Laittakaa pöydälle tai lattialle kolmesta seitsemään esinettä. Painakaa mieleen esineet ja sulkekaa silmänne siksi ajaksi, kun joku ottaa yhden tai kaksi esinettä pois. Kertokaa, mitä pöydältä on kadonnut.

© Oppimateriaakeskus Opike 2023